

Ebeveyn-Bebek Bağlanmasını Etkileyen Faktörler: Lisansüstü Tezler İncelenerek Yapılan Bir Sistematik Derleme

Elif Zahide ÇELEBİ¹, Gülsen ÇAYIR²

Factors Affecting Parent-Infant Attachment: A Systematic Review Made by Examining Postgraduate Theses

¹ Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye Araş. Gör.

² Biruni Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye Dr. Öğr. Üyesi

ÖZ

Bu çalışma, lisansüstü tezler incelenerek ebeveyn-bebek bağlanmasını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla sistematik derleme niteliğinde hazırlanmıştır. 2015-2019 yılları arasında, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı Hemşirelik ve Ebelik Anabilim Dalları'nda yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Çalışmada "maternal bağlanma", "paternal bağlanma", "anne bebek bağlanması", "baba bebek bağlanması" ve "ebeveyn bebek bağlanması" anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Literatür araştırmasında 34 yüksek lisans ve 11 doktora tezi olmak üzere toplamda 45 lisansüstü tez (örneklem sayısı n=9156) incelenmiştir. Anne bebek bağlanmasına ilişkin en çok "Maternal Bağlanma Ölçeği"nin kullanıldığı, baba bebek bağlanmasına ilişkin "Paternal Bağlanma Ölçeği"nin kullanıldığı görülmüştür. Anne bebek bağlanmasını, obstetrik öykü, anne ve babanın sosyodemografik özellikleri, aile ve eş ile ilişki, sosyal destek, eğitim alma (doğum süreci, emzirme, bebek bakımı hakkında), kanguru bakımı, aile merkezli bakım, postpartum dönemde yoga uygulaması, ten tene temas ve terapötik-şefkatli dokunma faktörlerinin etkilediği görülmüştür. Baba bebek bağlanmasını ise evlilik uyumu, evlilik süresi, evlilik yaşı, sosyoekonomik durum, ilk bebeğin olması ve depresyon riski varlığı faktörlerinin etkilediği bulunmuştur. Ebeveyn bebek bağlanmasını etkileyen faktörler ve bağlanmayı olumlu yönde etkileyen müdahalelerin dikkate alınarak hemşire ve ebelerin aileye uygun müdahalede bulunmaları önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Anne bebek bağlanması; baba bebek bağlanması; ebeveyn bebek bağlanması; maternal bağlanma; paternal bağlanma

ABSTRACT

This study was prepared as a systematic review in order to determine the factors affecting parent-infant attachment by examining postgraduate theses. Between 2015-2019, master's and PhD theses of Nursing and Midwifery Departments that were registered under Higher Education Council National Thesis Center were examined. The keywords "maternal attachment, paternal attachment, mother infant attachment, father infant attachment and parent infant attachment" were used in the study. In the literature research, a total of 45 postgraduate theses (number of samples n=9156), 34 masters' and 11 PhD theses, were examined. It is observed that "Maternal Attachment Inventory" was often used for mother-baby attachment and "Paternal Attachment Scale" was used for father-infant attachment. Obstetric history, sociodemographic characteristics of mother and father, relationship with family and spouse, social support, receiving education (about birth process, breastfeeding, baby care), kangaroo care, family-centered care, yoga practice in postpartum period, skin-to-skin contact and therapeutic-compassionate touch factors have been found to affect mother-infant attachment. It was found that marital adjustment, marital duration, marital age, socioeconomic status, being the first baby and presence of depression risk factors affected the attachment of father-infant attachment. When the factors effecting parent-infant attachment and interventions that influence attachment positively taken into consideration, it is recommended for nurses and midwives to take suitable interventions for the family.

Keywords: Father infant attachment; maternal attachment; mother infant attachment; parent infant attachment; paternal attachment.

EXTENDED ABSTRACT

Background: Attachment is defined as seeking closeness towards a person and maintaining this behavior. The first bond usually begins with the mother or caregiver, and then other people are added to this bond. Parents play a key role in the healthy emotional development of the infant. It is stated that the approach of parents towards their children is effective and important in the formation and development of their personality traits and in the formation of parent-infant attachment. Therefore, the father has an important role in the development of the child, as is the mother.

Purpose: This study was prepared as a systematic review in order to determine the factors affecting parent-infant attachment by examining postgraduate theses.

Material Method: Between 2015-2019, master's and PhD theses of Nursing and Midwifery Departments that were registered under Higher Education Council National Thesis Center were examined. The keywords "maternal attachment, paternal attachment, mother infant attachment, father infant attachment and parent infant attachment" were used in the study. In the literature research, a total of 45 postgraduate theses (number of samples n=9156), 34 masters' and 11 PhD theses, were examined. It is observed that "Maternal Attachment Inventory" was often used for mother-baby attachment and "Paternal Attachment Scale" was used for father-infant attachment

Results:

When the master theses are examined;

- Six master theses were conducted with mothers who had premature babies. In these thesis studies, maternal attachment and related factors in mothers of premature babies and the effect of kangaroo care on maternal attachment were examined.
- Adolescent mothers formed the sample group in two master's thesis studies. It was found that maternal attachment decreased in adolescent mothers ($p<0.05$).
- The relationship between delivery type and maternal attachment was investigated in six master's studies.

- The relationship between breastfeeding status of mothers and maternal attachment level was examined in two master thesis studies.
- Two master's thesis studies conducted to determine the effect of fear of childbirth on maternal attachment, it was stated that maternal attachment decreases as the fear of childbirth increases ($p<0.05$).
- In eight master's theses, the effects of premenstrual syndrome, mental state, kangaroo care, time of cutting the umbilical cord, midwifery care, birth preparation training, web-based baby care training, quality of life on mother-infant attachment were examined.
- In three master's theses that studied paternal attachment; skin-to-skin contact, paternal depression and factors affecting paternal attachment were examined.

When the doctoral dissertations are examined;

- In five doctoral dissertations, the sampling group was composed of mothers of premature babies. In the studies, the effects of the compassionate/gentle touch method applied to newborns by their mothers, the effect of baby care training on maternal attachment, the effect of compassionate touch on maternal infant health, and the attachment status of preterm mothers to their babies and related factors were examined. It was determined that the therapeutic touch applied by mothers to their babies, baby care education given to mothers and the compassionate touching method increased maternal attachment ($p<0.05$).
- In a study conducted with mothers of preterm babies, it was found that the mean MBI scores of breastfeeding mothers were statistically significantly higher ($p<0.05$).
- In a doctoral thesis, the effect of nursing interventions based on family-centered care model on preterm babies and their families was examined.
- In two doctoral dissertations, the effects of yoga practice, music performance, laughter therapy and self-note-taking activity on maternal attachment were investigated.
- In a doctoral thesis, the effect of breastfeeding training given to mothers and their spouses on parent-baby attachment was examined.

Conclusion: As a result of this study, obstetric history, sociodemographic characteristics of mother and father, relationship with family and spouse, social support, receiving education (about birth process, breastfeeding, baby care), kangaroo care, family-centered care, yoga practice in postpartum period, skin-to-skin contact and therapeutic-compassionate touch factors have been found to affect mother-infant attachment. It was found that marital adjustment, marital duration, marital age, socioeconomic status, baby being the first child and presence of

depression risk factors affected the attachment of father-infant attachment. When the factors effecting parent-infant attachment and interventions that influence attachment positively taken into consideration, it is recommended for nurses and midwives to take suitable interventions for the family.

GİRİŞ

Bağlanma, bir kişiye karşı yakınlık arama ve bu davranışı sürdürme olarak tanımlanmaktadır. İlk bağ genellikle anne ya da bakım veren kişiye karşı oluşmaya başlar, daha sonra bu bağa başka insanlarda eklenir (Uçan, 2016; Türemen, 2019). Bağlanma kavramı ilk olarak Bowlby'nin yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bowlby'e göre bağlanma, konfor, güvenlik ve destekten oluşan duygusal bir bağlıdır (Belkız, 2017; Çelebi, 2019). Kuram, bebeğin gereksinimleri için bakım veren kişiye uyarılar göndermesi ve bakım veren kişinin bu uyarılara uygun yanıtı sonucunda, güvenli ebeveyn bebek bağlanması oluşması temeline dayanmaktadır (Alaçam, 2019). Bowlby teorisinde bebeklik döneminde kurulan bağlanma davranışının bireyin ileriki yaşamında ve ilişkilerinde önemli bir işlevi olduğunu ve etkilediğini ifade etmektedir (İşcan, 2017).

Ebeveynler bebeğin duygusal gelişiminin sağlıklı olabilmesinde anahtar rol oynamaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına karşı yaklaşımlarının, onların kişilik özelliklerinin oluşması ve gelişmesinde hem de ebeveyn bebek bağlanmasının oluşumunda etkili ve önemli olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle çocuğun gelişiminde anne gibi babanın da önemli rolü bulunmaktadır (Işık, 2019).

Babalık rolünün kabullenilmesinde ise bebeğin doğumunun önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Ancak babalar doğumdan sonra bebeğin bakımına katıldığı zaman bebeğine karşı sevmeye duygusunu geliştirebilmektedir. Bundan dolayı doğumdan sonra babanın bebeği ile fiziksel ve duygusal etkileşimde bulunması gerekmektedir (Işık, 2019; Kılan, 2019). Babanın ilk bir yıl içerisinde bebeği ile ilgili tüm bakım faaliyetlerine doğrudan katılması gerektiği ve bunun baba ve bebek arasında sağlıklı bağlanmanın oluşmasında önemli olduğu ifade edilmektedir (Uçan, 2016). Yapılan bir çalışma sonucunda, çocukların bakımına aktif olarak katılan babaların, katılmayanlara göre daha çok çocukları ile güvenli bağlanma geliştirdikleri saptanmıştır (Caldera, 2004).

Anne bebek bağlanmasını, planlanmamış gebelik, doğum şekli, herhangi bir sebeple bebekten ayrı kalma, doğum şekli değişkenini takiben yorgunluk ve rahatsızlık, destek sistemleri, istenmeyen gebelikler, maternal komplikasyon, doğuma hazırlık ve sağlık

personelinin desteği gibi faktörlerin etkilediği belirtilmektedir (Çelebi, 2019). Yapılan bir araştırmada ise baba bebek bağlanmasını, evlilik memnuniyeti, eşi ile olan ilişkisi, gebeliğin planlanma durumu, algılanan sosyal destek, bebeğin bakımına aktif olarak katılma ve psikolojik olarak iyilik halinin etkilediği belirtilmiştir (Işık, 2019). Bu sonuçlar doğrultusunda Türkiye’de ebeveyn bebek bağlanmasını inceleyen lisansüstü tez çalışmalarına yönelik bir incelemenin, hem klinik uygulamalara hem de bu konuda gelecekte yapılacak olan çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

Araştırmanın amacı ve araştırma soruları

Bu çalışmada, lisansüstü tezler incelenerek ebeveyn-bebek bağlanmasını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada hemşirelik ve ebelik alanında yapılan lisansüstü tezlerde şu sorulara cevap aranmıştır:

- Ebeveyn bebek bağlanmasını belirlemek amacıyla kullanılan ölçekler nelerdir?
- Ebeveyn bebek bağlanmasını etkileyen faktörler nelerdir?
- Ebeveyn bebek bağlanmasını etkileyen girişimler ve sonuçları nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

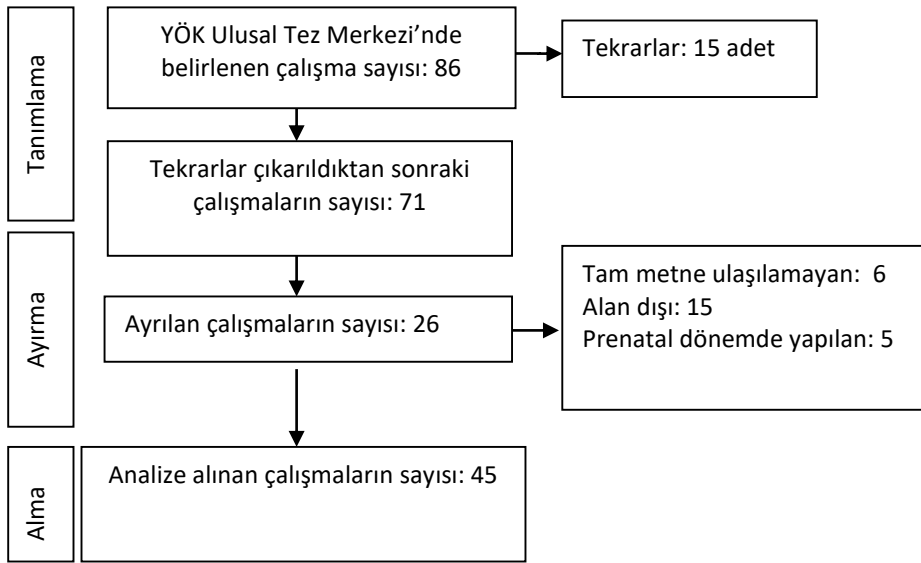
Tarama stratejisi: Araştırmada 15/02/2020-20/02/2020 arasındaki tarihlerde, 2015-2019 yılları arasında, ülkemizin Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nde, Hemşirelik ve Ebelerik Anabilim Dalları’nda, yüksek lisans ve doktora türünde yayınlanmış ve ulaşılma izni olan tezlerin taraması yapılmıştır. Taramada, “maternal bağlanma”, “paternal bağlanma”, “anne bebek bağlanması”, “baba bebek bağlanması” ve “ebeveyn bebek bağlanması” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Ebeveyn bebek bağlanmasını araştıran tez çalışmalarından 45 teze çalışmaya alınmıştır.

Çalışmaların belirlenmesi ve seçimi: Elektronik aramada kullanılan kelimeler; “maternal bağlanma” ile 49 adet, “paternal bağlanma” ile 2 adet, “anne bebek bağlanması” ile 27 adet, “baba bebek bağlanması” ile 5 adet, “ebeveyn bebek bağlanması” ile de 3 adet olmak üzere toplam 86 adet teze ulaşılmıştır. 15 adet tez tekrar bulunduğu tespit edildiğinden 71 tez tanımlanmıştır. Tam metnine ulaşılamadığı için 6 adet tez, alan dışı olduğu için 15 adet tez ve prenatal dönemde yapıldığı için ise 5 adet tez kapsam dışı bırakılmıştır. Toplamda 45 teze çalışmaya alınmış ve toplam 9156 anne ve babadan oluşan bir örnekleme sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmada izlenen yol Şekil 1’de verilmiştir.

Çalışmaların araştırmaya dahil edilme kriterleri şu şekildedir:

- 2015-2019 yılları arasında yayımlanmış olması
- Hemşirelik ve Ebelik alanında yapılmış olması
- Araştırmaların doğum sonrası dönemde yapılmış olması
- Tezin erişime açık olması.

Şekil 1: Araştırmada İzlenen Yol

Bu sistematik derlemede, tezlerin belirlenmesi için iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak tarama yapılmıştır. Ortak çalışma ile alınma ve dışlanma kriterleri doğrultusunda ayırma ve seçme işlemleri yapılarak 45 adet tezin çalışmaya alınmasına karar verilmiştir.

Tezlerde kullanılan ölçekler: Lisansüstü tezler incelendiğinde Maternal Bağlanma Ölçeği (MBÖ), Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği (ABBÖ), Doğum Sonrası Bağlanma Ölçeği (DSBÖ) ve Paternal Bağlanma Ölçeği (PBÖ)'nin kullanıldığı görülmüştür.

Kavlak ve Şirin (2009) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği test edilen MBÖ, 4'lü likert tipte 26 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin tüm maddelerinin toplamından genel bir puan elde edilmekle birlikte en düşük 26, en yüksek 104 puan elde edilmektedir. Yüksek puan alınması maternal bağlanmanın yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir (Kavlak ve Şirin, 2009).

Aydemir Karakulak ve Alparslan (2016) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği test edilen ABBÖ, 4'lü likert tipte, 8 maddeden oluşan bir ölçektir. Dört seçenekli yanıtlar 0-3 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten en düşük 0, en yüksek 24 puan alınabilmektedir. Alınan puan arttıkça bağlanma azalmaktadır (Aydemir Karakulak ve Alparslan, 2016).

DSBÖ Akkoca (2009) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir. 25 sorudan oluşan ölçek, 6'lı likert tipte "her zaman", "çok sık", "oldukça sık", "bazen", "ender" ve "hiç" olarak 0-5 arasında puanlanmaktadır. Ölçeğin 4 tane alt boyutunda; bağlanma bozukluğu için kesim noktası >6, patolojik öfke ve red için >3, bakım kaygısı için >2 bulunmuş ve istismar riski alt ölçeğinin kesim noktası hesaplanamamıştır. Ölçek kesim puanlarının üzerinde alınan puanlar, ilgili alanda sorun yaşandığını göstermektedir (İşcan, 2017).

PBÖ, Güleç ve Kavlak (2013) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiştir. 19 madde ve üç alt boyuttan (sabır ve hoşgörü, etkileşimde zevk ve sevgi ve gurur) oluşan bir öz değerlendirme ölçeğidir. Ölçeğin her bir maddesi 1-5 arasında puanlanmakta ve alınabilecek puan 19 ile 95 arasında değişmektedir. Alınan puanın artması, baba ile bebek arasındaki bağlanmanın iyi düzeyde olduğunu göstermektedir (Güleç ve Kavlak, 2013).

Çalışmaların metodolojik kalitesinin değerlendirilmesi: Yüksek lisans tezleri incelendiğinde araştırmalar; tanımlayıcı, kesitsel, ilişkisel, niceliksel, prospektif, vaka kontrol, deneysel ve yarı deneysel araştırma olarak planlandıkları bulunmuştur. Kullanılan ölçeklere bakıldığında "MBÖ", "ABBÖ", "DSBÖ" ve "PBÖ"nin kullanıldığı görülmüştür. Doktora tezleri incelendiğinde araştırmalar; tanımlayıcı, deneysel, yarı deneysel, vaka kontrol araştırması ve randomize kontrollü-yarı deneysel olarak planlandığı bulunmuştur.

Araştırmalarda kullanılan ölçekler ise “MBÖ”, “ABBÖ” ve “PBÖ”dir. Bu sistematik derlemeye alınan makalelerin metodolojik kalitesi birinci araştırmacı tarafından değerlendirilmiş ve ikinci araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir

İstatistiksel Analiz: Elde edilen veriler tablolaştırılarak sunulmuştur.

BULGULAR

Bu sistematik incelemede, 2015-2019 yılları arasında, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde, Hemşirelik ve Ebelik Anabilim Dalları'nda, yüksek lisans ve doktora türünde yayımlanmış ve tam metne ulaşılma izni olan tezlerin taraması yapılmıştır. Dâhil edilen 45 tez çalışmasının toplam 9156 anne ve babadan oluşan bir örnekleme sahip olduğu belirlenmiştir. Yapılan tezlerin yıllara göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Verilerin analizinde tezlerin yayın yılı, örnek sayısı, anne yaşı, anne eğitimi, eşin yaşı, eşin eğitimi, çocuk sayısı, gebeliği isteme durumu, doğum şekli, bebeği ilk kucağa alma zamanı, bebeği ilk emzirme zamanı, kullanılan ölçek/puan ortalaması ve araştırma sonuçları özetlenmiştir. Tablo 2'de yüksek lisans, Tablo 3'te ise doktora tez sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 1: Yapılan Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı (n=45)

Yayınlanma Yılı	Tez Sayısı	%
2015	3	6.66
2016	2	4.44
2017	6	13.33
2018	15	33.33
2019	19	42.22

Altı yüksek lisans tezi prematüre bebeğe sahip olan anneler ile yapılmıştır. Üç yüksek lisans tez çalışmasında kanguru bakımının maternal bağlanmaya etkisi incelenmiştir. Herek (2018) ve Yavuzaslan (2019) tarafından yapılan çalışmada doğum sonu dönemde uygulanan kanguru bakımının maternal bağlanma üzerine olumlu etkisi olduğu belirtilirken ($p<0.05$) (Herek, 2018; Yavuzaslan, 2019), Peker tarafından yapılan çalışmada kanguru bakımının maternal bağlanmayı etkilemediği saptanmıştır ($p>0.05$) (Peker, 2015). Üç yüksek lisans tez çalışmasında prematüre bebeklerin annelerinde maternal bağlanma ve ilişkili faktörler incelenmiştir.

Tablo 2: Yüksek Lisans Tezlerinin İncelenmesi

İncelenen Tezler/Örneklem	Anne Yaşı	Anne Eğitimi	Eşin Yaşı	Eşin Eğitimi	Çocuk Sayısı	Gebeliği İsteme Durumu/Planlı gebelik	Doğum Şekli	Bebeği İlk Kucağa Alma Zamanı	Bebeği İlk Emzirme Zamanı	Kullanılan Ölçek/Puan Ortalaması	Araştırma Sonucu
Kızrak (2019), (n=128; Deneysel 64; Kontrol 64)	Deneysel x=25.89±4.20 Kontrol x=25.92±4.98	Deneysel %54.7 üniversite; Kontrol %45.3 üniversite	-	-	-	-	Deneysel VD %48.4, SD %51.6 Kontrol; VD %42.2, SD %57.8	-	-	MBÖ/Deneysel x=101.85±2.85; Kontrol x=98.68±5.91	Doğum sonu (DS) ebelik bakımı maternal bağlanmayı olumlu etkilediği belirlenmiştir (p<0.05).
Pehlevan Akça (2019), (n=250; VD 117, SD 133)	%89.2 35 yaş	18- %79.6 ortaöğretim ve altı	-	%79.6 ortaöğretim ve altı	%90.4 1-3 çocuk	%74.8	VD %46.8; SD %53.2	-	VD x=29.66±17.12; SD x=59.59±20.62	MBÖ/ x=86.73±13.85	Bebeğin doğum boyu ve masaj yapma sıklığı artıktıkça maternal bağlanma ölçeği ortalama puanının arttığı görülmüştür (p<0.05).
Özden (2019), (n=320)	%57.5 29 yaş	20- %84.7 üniversite ve üzeri	-	-	%46.8 1 çocuk	%89.1	VD %49.7; SD %50.3	-	-	MBÖ/ x=50.3±5.31	MBÖ puan ortalamaları ile kadınların eğitimi, doğumu tanımlama, bebeğine bakım vermektan korkma durumları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (p<0.05).
Yörük (2019), (n=160; SD 80, Normal 80)	VD %63.8 18-25 yaş; SD %56.3 26-34 yaş;	VD %60.0 ilköğretim; SD %57.5 ilköğretim;	VD %60.0 26-34 yaş;	VD %58.8 ilköğretim; SD %50.0 ilköğretim	-	VD %88.8; SD %72.5	VD %50; SD %50	-	-	MBÖ/VD x=92.93±5.80; SD x=94.94±5.36	Sezaryanlı annelerin daha yüksek maternal bağlanma düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Son doğumda problem yaşayan kadınların MBÖ puan ortalamaları her iki doğum şeklinde de anlamlı olarak düşük bulunmuştur (p<0.05).
Genç Rollas (2019), (n=54; Deneysel 31, Kontrol 23)	Deneysel %64.6 23-32 yaş; Kontrol %34.8 23-27 yaş	Deneysel %64.5 üniversite; Kontrol %47.8 üniversite	-	-	-	-	-	-	-	MBÖ/Deneysel x=98.65±3.43 Kontrol x=92.74±3.53	Primipar gebelere verilen web tabanlı bebek bakımı eğitiminin maternal bağlanmaya etkili olduğu görülmüştür (p<0.05).
Dikmen (2019) (n=120)	-	%44.2 lise	-	%51.7 lise	-	%72.5	VD %45.8; SD %54.2	%40.0 1 saat içinde	-	MBÖ/ x=91.1±11.5	Annelerin çalışma, eğitim, eş eğitim, ekonomik durumu, en uzun yaşadığı yer, sağlık güvencesi, aile tipi, doğum şekli, doğum sonu bebeğe dokunma ve kucağa alma süresi ve doğum sonu ilk 6 hafta içinde bebeğe yönelik uyku sorunu yaşamaması ile MBÖ arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.05).
Arga (2019), (n=250; Adölesan 100, Yetişkin 150)	Adölesan 14-18 yaş; Yetişkin 20-40 yaş	Adölesan %68.0 ilköğretim; Yetişkin %38.0 ilköğretim	-	-	Adölesan %94.0 1 çocuk Yetişkin %42.7 3 ve üzeri	Adölesan %81.0 Yetişkin %72.0	Adölesan VD %69.0, SD %31.0; Yetişkin VD %63.3; SD %36.7	-	Adölesan %54.0 ilk 30 dk içinde Yetişkin %48.0 ilk 30 dk içinde	MBÖ/ Adölesan x=93.68±7.12; Yetişkin x=98.93±4.17	Adölesanlarda MBÖ düşük bulunmuştur. Adölesanlarda gelir, öğrenimi, doğum şekli ve gebeliğin planlı olma durumuna göre; yetişkinlerde ise doğumdan önce emzirme eğitimi alma ve öğrenim durumu ile MBÖ puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (p<0.05).
Çelebi (2019), (n=300; VD 100, Acil SD 100, Elektif SD 100)	%50.7 25-29 yaş	%60.0 lisans	-	-	-	%86.0	VD %33.3; Acil SD %33.3; Elektif SD %33.3;	-	-	MBÖ/ VD x=96.17±5.99; Acil SD x=96.95±5.62; Elektif SD x=96.68±5.12	Doğum şekli ile MBÖ puan ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Annelerin öğrenim düzeyi ve bebeğin 5. dakika apgar skoru ile MBÖ puan ortalaması arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (p<0.05).

Çetin Avcı (2019), (n=77)	VD x=22.79±3.55; SD x=24.20±3.99	VD %60.4 ilköğretim ve altı; SD %69.0 ortaöğretim ve üzeri	-	VD %58.3 ilköğretim ve altı; SD %58.6 ortaöğretim ve üzeri	-	VD %77.1; SD %79.3	VD %62.33; SD %37.67	VD %87.5 15-30 dk; SD %44.8 15-30 dk	VD %72.9 ilk 30 dk; SD %65.5 60 dk üzeri	MBÖ/VD x=96.87±6.13; SD x=95.58±7.64	MBÖ ile aile tipi, emzirmeye ilişkin sorun yaşama arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (p<0.05).
Karabulut (2019), (n=685; SD 162,VD 523)	VD x=29.00; SD x=32.50	VD %47.4 lise; SD %44.4 lise	-	-	-	-	VD %93.1; SD %84.0	-	VD %56.4 ilk 30 dk; SD %50.0 ilk 31-60 dk	ABBÖ/ VD x=21.32±1.23; SD x=19.31±1.50	Doğum korkusu arttıkça ABB düzeyi azalmaktadır. VD yapan kadınlarda; ABB olumlu ve daha iyi, doğum korkusu düzeyi daha düşüktür. Gebeliği isteme, sosyal güvence, çalışma durumu ile ABB puanı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0.05).
Çalışkan (2019), (n=199; Çalışma 117, Kontrol 82)	Eğitim alanlar x=26.62; Eğitimi almayanlar x=26.50	%56.68 üniversite	-	-	-	-	VD %67.33; SD %32.67	-	-	MBÖ/ Eğitim alanlar x=103.40±7.87 Eğitimi almayanlar x=96.81±3.77	Gebe eğitim sınıfında alınan eğitim doğum sonrasında anne bebek bağlanmasını arttırmaktadır (p<0.05).
Alaçam (2019), (n=142)	%35.2 17-24 yaş	%66.9 ortaokul	-	-	-	%78.9	VD %100	-	-	ABBÖ/ x=9.40±2.21	Doğum korkusu arttıkça ABB'sinin azaldığı belirlenmiştir. Gebelik sayısı ve doğum öncesi bilgi alma durumuna göre ABBÖ puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p<0.05).
Yavuzaslan (2019), (n=50)	%32 20-23 yaş grubu	%72 ilkokul	%32 24-27 yaş grubu	%94 ilkokul	-	%98	VD %58; SD %42	-	-	MBÖ/ Kanguru bakımı öncesi x=83.10±9.33 Kanguru bakımı sonrası x=100.76±1.97	Kanguru bakımı uygulanan annelerin MBÖ ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0.05).
Türemen (2019), (n=60; Deney 30, Kontrol 30)	-	Deney %56.7 ilkokul/ortaokul mezunlu; Kontrol %56.7 ilkokul/ortaokul	Deney %46.7 30-36 yaş; Kontrol %40.0 30-36 yaş	Deney %63.3 lise/ üniversite; Kontrol %56.7 ilkokul/ ortaokul	-	Deney %93.3; Kontrol %93.3	-	-	-	PBÖ/ Deney x=78.96±5.94; Kontrol x=76.82±5.21	Babalarda ten tene temasın BBB ve evlilik uyumunu etkilemediği (p>0.05), ancak müdahale sonrası üçüncü ayda BBB ve evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (p<0.05).
Işık (2019), (n=124)	28.41±6.49	%58.9 ilköğretim	31.85±6.57	%53.2 ilköğretim	%41.9 1 çocuk	%72.6	VD %29.8; SD %70.2	-	-	PBÖ/ x=78.57±8.52	Babalardaki depresyon riski erken bebeklik döneminde BBB'sını olumsuz etkilemektedir (p<0.05).
Kılan (2019), (n=1385)	%52.1 18-29 yaş	%32.9 Yüksekokul/ Üniversite	%53.5 30-39 yaş	%34.2 lise	%40.2 1 çocuk	-	-	-	-	PBÖ/ x=73.0±9.1	Üst sosyal statüdeki babaların, düzenli çalışması ve evliliği 10 yıl altı olan, eş ile akraba olmayan, eş ile evlenme yaşı 20 yaş ve üzeri olan, ilk bebeği olan babaların toplam bağlanma düzeyleri daha yüksek olup daha olumlu bağlanma davranışları göstermektedirler (p<0.05).
Oruç (2018), (n=250)	%41.6 25-30 yaş	%48.8 ilköğretim	-	-	-	%75.2	VD %43.6; SD %56.4	-	-	MBÖ/ x=100.92±3.17	MB ve fonksiyonel durum arasında anlamlı ilişki belirlenmiştir. MBÖ puanı ile annenin eğitimi, gelir düzeyi, evlilik süresi, gebeliği istemesi ve emzirme

											sorunu varlığı arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (p<0.05).
Koçyiğit (2018), (n=120)	%49.2 30-35 yaş grubu	%54.1 Üniversite	-	-	%54.2 1 çocuk	-	VD %25.8; SD %74.2	-	-	MBÖ/ x=98.60±4.98	Bebeği yoğun bakımda 3 haftadan fazla yatan, orogastrik tüp ile beslenen ve solunum desteği alan annelerin MBÖ puanı düşük bulunmuştur (p<0.05). İlk bebeği olan, daha önce hiç düşük yapmamış, 25-29 yaş aralığında olan ve çalışan annelerde ise MBÖ puanı daha yüksek bulunmuştur (p<0.05).
Herek (2018), (n=60; Deneysel 30, Kontrol 30)	Deneysel %50 30-34 yaş; Kontrol %46 30-34 yaş	Deneysel %73.3 Üniversite ve üzeri; Kontrol %73.3 Üniversite ve üzeri	-	-	Deneysel Mod 1.5; Kontrol Mod 2	-	Deneysel SD %96.7; Kontrol SD %96.7	Deneysel %86.7 ilk günden sonra; Kontrol %43.3 ilk gün	Deneysel %93.3 ilk günden sonra; Kontrol %70.0 ilk günden sonra	MBÖ/ Deneysel Mod 99 Kontrol Mod 97	Doğum sonunda kanguru bakımının maternal bağlanma üzerine olumlu etkisi olduğu saptanmıştır (p<0.05).
Çapuk (2018), (n=252)	%66.7 17-29 yaş grubu	%34.9 okula gitmemiş	%42.5 30-39 yaş grubu	%28.6 Lise	%77.4 0-3 çocuk	%85.3	VD %35.7; SD %64.3	-	%36.9 1 saat sonra	MBÖ/ --	Annelerin, kendi anne ve babaları ile ilişkileri iyi olanların, daha önce bebek bakımı bilgisi olanların, bakım verirken yorulmadığını söyleyenlerin, doğumdan sonra bağımsızlıklarını kısıtladığını orta derecede hissedilenlerin, bebeğinin sakin olduğunu düşünenlerin MBÖ düzeyleri anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (p<0.05).
Güler (2018), (n=170)	%64.7 25-34 yaş	%48.0 üniversite	-	-	%65.3 1-2 çocuk	-	VD %32.0; SD %68.0	-	-	x=101.58±2.2	Emzirme öz yeterlilik puanı arttıkça MBÖ puanı artmaktadır (p<0.05).
Keskin (2018), (n=301)	%61.1 26-34 yaş	%34.8 ilköğretim ve altı	-	-	%55.5 2-3 çocuk	%70.4	VD %44.5; SD %55.5	%57.5 ilk 10 dk içinde	%59.8 ilk 30 dk içinde	MBÖ/ VD x=101.99±4.08; SD x=101.06±3.45	Doğum şeklinin maternal bağlanmayı etkilemediği (p>0.05), bebekten ayrı kalma, cinsiyetine yönelik olumsuz tutum, bebeğin beslenme şekli, annelerin bebek bakımıyla ilgili kendi ailesi ve eşinin ailesinden destek alma düzeyinin MB'yi etkilediği belirlenmiştir (p<0.05).
Doğan Dalgalar (2018), (n=150)	%52.70 19-25 yaş	%51.30 ilkokul	%43.30 26-32 yaş	%43.30 ilkokul	-	-	-	-	-	MBÖ/ x=101.49±3.71	Annelerin yaşları, eğitimleri, evlilik süreleri, doğum ve çocuk sayıları ve doğum şekillerinin ABB'ni etkilediği saptanmıştır (p<0.05).
Eren Balcı (2018), (n=127)	%34.6 17-25 yaş	%66.1 ilköğretim	-	-	-	%91.3	VD %21.3; SD 78.7	-	-	MBÖ/ x=99.09±7.32	Annelerin yaş, gelir düzeyi, gebelik sayısı, başka çocuğa sahip olma, doğum sonu eş ile ilişkide değişiklik olma, annenin kaldığı yer, bebeği emzirme, bebek bakımına katılma ve kucağa alma sıklığı, yenidoğan ünitesinde ziyaret etme sıklığına ve bebeğin solunum durumuna göre MBÖ puan ortalamaları anlamlı bulunmuştur (p<0.05).
Akşit (2018), (n=113)	%41.7 30-34 yaş	%85.0 yüksekokul mezunu	-	-	%61.1 1 çocuk	%81.4	VD %27.4; SD %72.6	-	-	MBÖ/ x=99.85±4.82	Gebelikte doğum sonrası süreç ile ilgili profesyonel eğitim alan, sosyal destek alamadığını düşünen, bebek bakımında güçlü yaşamayan, postpartum 12-15 hafta arasında olan annelerin bağlanma düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (p<0.05).
Dinç (2018), (n=107; Deneysel 55, Kontrol 52)	Deneysel x=25.96±5.10; Kontrol x=26.75±5.80	Deneysel %72.7 ilköğretim; Kontrol %86.5 ilköğretim	Deneysel x=31.40±5.43; Kontrol x=32.01±5.94	Deneysel %80 ilköğretim-lise; Kontrol %53.8 ilköğretim	Deneysel %41.8 1 çocuk; Kontrol %42.3 2 çocuk	-	VD %100	-	-	ABBÖ/ Deneysel x=3.80±1.43; Kontrol x=4.50±1.22	Geç kord klembi uygulamasının ABB'sinin erken kord klembi yapılan gruba göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0.05).

Çoktay (2018), (n=335)	%28.4 25-29 yaş	%34.9 ilkokul	%36.4 30-34 yaş	%34.0 ilkokul	-	%82.6	VD %59.6; SD %40.4	-	-	ABBÖ-DSBÖ/ ABBÖ x=0.64±1.67; DSBÖ x=5.84±7.80	Erken kanguru bakımının maternal-fetal bağlanmayı artırdığı belirlenmiştir (p<0.05). ABÖ puan ortalaması ile anne yaşı, sağlık güvencesi, eğitimi ve çalışması, eşin yaşı ve çalışması, evlenme yaşı, gebelik haftası, küretaj sayısı, doğum şekli, gebelikte bebek hayali kurma, ABB, kanguru bakımı/ten-tene temas bilgisi alma ve doğumda korku ve kaygı, kanguru bakımının DS kaçınıcı saatte başlatıldığı, bebeğin solunumu ve bebeğin vücut ısısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0.05). DSBÖ puan ortalaması ile bebeğin beslenmesi, bebeğin vücut ısısı, eşin çalışma durumu, aile tipi, gebelik haftası, düşük sayısı, gebelikte bir sağlık problemi yaşanması, kanguru bakımı/ten tene temas hakkında bilgi alma, doğumda korku ve kaygıların olması durumu, doğum anında yaşanan duygular arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0.05).
Akyüz (2017), (n=172)	%45.3 26-30 yaş	-	-	-	-	%75.6	VD %48.3; SD %51.7	-	-	MBÖ/ x=31.21±8.57	İsteyerek gebe kalanların maternal bağlanma düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (p<0.05).
Uçakcı Asaloğlu (2017), (n=308 anne-baba)	x=27.40±6.04	%37.0 lise	x=31.87±6.72	%41.6 Lise	%41.6 1 çocuk	%85.7 anne; %90.9 baba	Ağrısız SD/Ağrısız vajinal %42.9; Genel anestezi SD %19.5 Normal vajinal %27.3; Müdahaleli vajinal %10.4	-	-	MBÖ/ x=98.89±5.26	Toplam MBÖ puanını bebekle ilk temasının başlama zamanının etkilediği saptanmıştır (p<0.05).
İşcan (2017), (n=60)	%56.7 29-35 yaş grubu	%70 lisans veya lisansüstü	-	-	%73.3 1 çocuk	%100	VD 3.3; SD %96.7	-	-	DSBÖ/ Bağlanma Bozukluğu 8.68±5.42; Red ve Öfke 6.88±5.07; Bakım Kaygısı 9.26±4.66; İstismar Riski 0.31±0.72	Preterm bebeklerin doğum haftası, abortus/küretaj öyküsü, gebelik sayısı, preterm bebeğiyle görüşmede geçirdiği süre, bebeğini ilk gördüğünde hissettiği duygu, kucağına alma sıklığı, kucağına aldığı hissettiği duygu ve besleme durumuna göre annelerin DS bağlanma ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur (p<0.05).
Yücesoy (2017), (n=322)	x=28.88±5.31	%33.9 lise	x=32.52±5.66	%35.7 Lise	-	%90.7	VD %38.5; SD %61.5	%77.0 ilk 30 dk	%59.9 ilk 30 dk	DSBÖ x=10.15±9.05	Premenstrüel sendromlu annelerin %6.5'inde ve premenstrüel sendromlu olmayanların %3.6'sında DS bağlanma sorunu olduğu belirlenmiştir. Gebeliği sonradan isteyen, anne sütü ile bebeğini beslemeyen, eşi ve kayınvalidesi ile ilişkileri iyi olmayan annelerin DSBÖ puan ortalamalarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulundu (p<0.05).
Belkız (2017), (n=260; SD 200, Vajinal 60)	%60.8 30 yaş altı	%73.8 lisans	%58.1 30 yaş üstü	%78.1 Lisans	-	%88.8	VD %23.5; SD	%29.6 1 saat sonra	%83.1 30 dk sonra	MBÖ/ VD x=100.93±3.36; SD x=95.35±4.81	VD yapan annelerin ABB'sının SD yapan annelerden daha güçlü olduğu sonucuna varılmıştır (p<0.05).

%76.5											
Çınaklı (2016), (n=163; Adölesan 45, Yetişkin 118)	Adölesan x=16.5±1.3; Yetişkin x=27.3±4.3	Adölesan %64.4 ilkokul; Yetişkin %26.3 ilkokul	Adölesan x=24.08±4.5; Yetişkin x=31.85±4.9	Adölesan %46.7 ortaokul; Yetişkin %27.9 lise	-	Adölesan %62.2; Yetişkin %85.6	Adölesan VD %48.9; Yetişkin SD %55.9	Adölesan %55.6 ilk 30 dk içinde; Yetişkin %31.4 1 saat içinde	Adölesan %42.2 ilk 30 dk içinde; Yetişkin %34.7 1 saat içinde	MBÖ/ Adölesan x=73.91±5.93; Yetişkin x=77.95±9.52	Adölesan annelikte; maternal bağlanmanın azaldığı bulunmuştur (p<0.05).
Peker (2015), (n=42; Çalışma, 24, Kontrol 18)	Çalışma x=28.04±5.74; Kontrol x=26.17±4.87	Çalışma %54.2 ilkokul; Kontrol %38.9 ortaokul	Çalışma x=33.04±6.30; Kontrol x=30.39±5.99	Çalışma %50.0 ilkokul; Kontrol %38.9 ortaokul	Çalışma %45.8 2 çocuk; Kontrol %50.0 1 çocuk	Çalışma %83.3; Kontrol %88.9	Çalışma %54.2; Kontrol %72.2	-	-	MBÖ/ Deney Kanguru bakımı öncesi (KBÖ) x=98.58±5.67; Kanguru bakımı sonrası (KBS) x=99.04±5.79; Kontrol KBÖ x=96.50±7.22; KBS x=99.89±5.59	Kanguru bakımı yapılan prematüre bebeklerin annelerinin maternal bağlanma durumlarını etkilememiştir (p>0.05).

Prematüre bebeği olan annelerin bebeğinin gestasyon haftasının 29-32 hafta arasında olması, yoğun bakımda 3 haftadan fazla yatması, orogastrik tüp ile beslenmesi, solunum desteği alması ve annenin yaş ve gebelik sayısındaki artışın maternal bağlanma puanlarını düşürdüğü, annelerin bebeği ziyaret sıklığı, gelir düzeyi, bebeği kucağa alma durumunun ise maternal bağlanma puanlarını arttırdığı saptanmıştır ($p<0.05$) (Eren Balcı, 2018; Koçyiğit, 2018). İşcan (2017) tarafından yapılan çalışmada ise preterm bebeklerin doğum haftası, abortus/kürtaj öyküsü, gebelik sayısı, preterm bebeğiyle görüşmede geçirdiği süre, bebeğini ilk gördüğünde hissettiği duygu, kucağına alma sıklığı, kucağına aldığında hissettiği duygu ve bebeğini besleme durumuna göre annelerin DSB alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (İşcan, 2017). Yenidoğan yoğun bakımda bebeği olan (preterm, term) anneler ile yapılan çalışmada ise maternal bağlanma puanını bebekle ilk temasının başlama zamanının etkilediği saptanmıştır ($p<0.05$) (Uçakcı Asalıoğlu, 2017).

İki yüksek lisans tez çalışmasında adölesan anneler örneklem grubunu oluşturmuştur. Adölesan olan ve olmayan annelerde çocukluk ağı travmaları, depresyon ve maternal bağlanmayı incelemek amacıyla yapılan çalışmada (ınaklı, 2016) ve maternal bağlanma ile adölesan olan ve olmayan annelerde emzirme öz yeterlilik ve yetersiz süt algısının karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmada (etin Avcı, 2019), adölesan olan annelerde maternal bağlanmanın azaldığı saptanmıştır ($p<0.05$).

Altı yüksek lisans çalışmasında ise doğum şekli ile maternal bağlanma arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan çalışmalarda maternal bağlanma ile doğum şekli arasında bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$) (Keskin, 2018; apuk, 2018; elebi, 2019; etin Avcı, 2019). Aksine ilişkili olduğu bulunan çalışmalardan birinde vajinal doğum (VD) yapan kadınlarda MB puan ortalaması yüksek bulunurken ($p<0.05$) (Belkız, 2017), diğer çalışmada sezaryen doğum (SD) yapan kadınlarda MB puan ortalaması yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Yrk, 2019).

Annelerin emzirme durumları ile maternal bağlanma düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen iki yüksek lisans çalışması incelendiğinde, Akyüz tarafından yapılan çalışmada emzirme durumu ile maternal bağlanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$) (Akyüz, 2017). Diğer çalışmada ise emzirme öz yeterlilik puanı arttığıca maternal bağlanma puanının arttığı belirtilmiştir ($p<0.05$) (Güler, 2018).

Doğum korkusunun maternal bağlanmaya etkisini belirlemek amacıyla yapılan iki yüksek lisans tez çalışmasında doğum korkusu arttığıca maternal bağlanmanın azaldığı

belirtilmiştir ($p<0.05$) (Karabulut, 2019, Alaçam, 2019). Annelik fonksiyonu ile maternal bağlanma arasındaki ilişkiyi inceleyen bir yüksek lisans tez çalışmasında, annelik fonksiyonu ile maternal bağlanma arasında pozitif yönde, düşük ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($p<0.05$) (Oruç, 2018). Başka bir çalışmada ise annelerin eşleri ve bebeği ile olan bağlanma düzeyi arasındaki ilişki incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$) (Dalgalar, 2018).

Maternal bağlanmanın bebek sağlığı üzerine etkisinin incelendiği bir yüksek lisans tezinde bebeklerde doğum boyu ve bebeğe masaj yapma sıklığı artıkça MBÖ ortalama puanın da arttığı bildirilmiştir ($p<0.05$) (Akça, 2019). Maternal bağlanma ve anne-bebek etkileşimini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılan araştırmada da MBÖ puan ortalamaları ile kadınların öğrenim düzeyi, doğumu tanımlama deneyimi, bebeğine bakım vermektan korkma durumları arasındaki farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Özden, 2019).

Son olarak 8 yüksek lisans tezinde premenstrüel sendrom (Yücesoy, 2017), ruhsal durum (Akşit, 2018), kanguru bakımı (Çoktay, 2018), umbilikal kordun kesilme zamanı (Dinç, 2018), ebelik bakımı (Kızrak, 2019), doğuma hazırlık eğitimi (Çalışkan, 2019), web tabanlı bebek bakımı eğitimi (Genç Rollas, 2019), yaşam kalitesinin (Dikmen, 2019) anne bebek bağlanması üzerine etkisi incelenmiştir. Kanguru bakımı, umbilikal kord kesme zamanı, ebelik bakımı, doğuma hazırlık eğitimi, web tabanlı bebek bakımı eğitimi ve yaşam kalitesinin maternal bağlanmayı etkilediği ($p<0.05$), ruhsal durum ve premenstrüel sendromun maternal bağlanma üzerine etkisi olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Paternal bağlanmayı inceleyen üç yüksek lisans tezinde ise ten tene temas (Türemen, 2019), paternal depresyon (Işık, 2019) ve paternal bağlanmayı etkileyen faktörler (Kılan, 2019) incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre ten tene temasın paternal bağlanmayı etkilemediği ($p>0.05$) (Türemen, 2019), paternal depresyonun paternal bağlanma üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu ($p<0.05$) (Işık, 2019), üst sosyal statüdeki babaların, düzenli bir çalışma durumu olan, evlilik süresi 10 yıl altı olan, eş ile akraba olmayan, birlikte yaşanan eş ile evlenme yaşı 20 yaş ve üzeri olan, ilk bebeği olan babaların toplam bağlanma düzeyleri daha yüksek olup daha olumlu bağlanma davranışları gösterdiği belirtilmiştir ($p<0.05$) (Kılan, 2019).

Doktora tezleri incelendiğinde; beş doktora tezinde örneklem grubunu prematüre bebeklerin anneleri oluşturmuştur. Çalışmalarda yenidoğanlara anneleri tarafından uygulanan şefkatli/nazik dokunma yönteminin (Can, 2018), bebek bakım eğitiminin (Kadiroğlu, 2018)

maternal bağlanma üzerine etkisi, şefkatli dokunmanın anne bebek sağlığı üzerine etkisi (Çağlayan, 2015) ve preterm bebek annelerinin bebeklerine bağlanma durumları ve ilişkili faktörler (Uluman, 2018) incelenmiştir. Annelerin bebeklerine uyguladığı terapötik dokunmanın (Can, 2018), annelere verilen bebek bakım eğitiminin (Kadiroğlu, 2018) ve şefkatli dokunma yönteminin (Çağlayan, 2015) maternal bağlanmayı arttırdığı saptanmıştır ($p<0.05$). Uluman (2018) tarafından yapılan çalışmada preterm bebek annelerin bebeklerine bağlanmalarının term bebek annelerinden farklı olmadığı, emziren annelerde MBÖ puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.05$) (Uluman, 2018). Başka bir doktora tezinde ise aile merkezli bakım modeline göre temellendirilmiş hemşirelik girişimlerinin preterm bebek ve ailesi üzerine etkisi incelenmiş, aile merkezli bakım modeline göre temellendirilmiş hemşirelik girişimlerinin maternal bağlanmayı arttırdığı saptanmıştır ($p<0.05$) (Albayrak, 2018).

Emzirme motivasyonunu etkileyen faktörlerin incelenmesi ve Emzirme Motivasyon Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlaması amacıyla yapılan çalışmada MBÖ kullanılmış, multipar annelerin otonom motivasyonları ile maternal bağlanma durumları arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0.05$) (Mızrak, 2017). Gebelikte PLISSIT Modeline Temelli NLP Tekniklerinin doğum korkusuna etkisinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bir çalışmada ise MBÖ kullanılmış, araştırma sonucunda deney grubu ve kontrol grubu arasında MBÖ puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$) (Acar Bektaş, 2019).

İki doktora tezinde yoga uygulaması (Boybay Koyuncu, 2019), müzik dinletisi, kahkaha terapi ve kendi kendine not tutma etkinliğinin (Kıyak, 2019) maternal bağlanma üzerine etkisi ve bir doktora tezinde anne ve eşlerine verilen emzirme eğitiminin ebeveyn bebek bağlanması üzerine etkisi incelenmiştir (Uçan, 2016). Yoga uygulaması ve ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin ebeveyn bebek bağlanmasını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır ($p<0.05$). İlişkisel gelişimsel yaklaşım modeli, müzik dinletisi, kahkaha terapi ve kendi kendine not tutma etkinliğinin maternal bağlanmayı etkilemediği bulunmuştur ($p>0.05$).

Son olarak bir doktora tezinde anneliğe geçiş sürecine Meleis'in Geçiş Teorisi'ne göre yapılandırılan farkındalık programının etkisi incelenmiştir (Körükçü, 2015). Araştırmada MBÖ kullanılmıştır. Teoriye göre yapılandırılan farkındalık programının maternal bağlanmayı etkilemediği bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 3: Doktora Tezlerinin İncelenmesi

İncelenen Tezler	Anne Yaşı	Anne Eğitimi	Eşin Yaşı	Eşin Eğitimi	Çocuk Sayısı	Gebeliği İsteme Durumu/Planlı gebelik	Doğum Şekli	Bebeği İlk Kucağa Alma Zamanı	Bebeği İlk Emzirme Zamanı	Kullanılan ölçek/puan ortalaması	Araştırma Sonucu
Boybay Koyuncu (2019), (n=124; 62 Deney, 62 Kontrol)	Deney %51.6 20-24 yaş; Kontrol %56.5 20-24 yaş	Deney %46.8 yükseköğretim; Kontrol %46.7 ilköğretim	-	Deney %54.8 yükseköğretim; Kontrol %45.2 yükseköğretim	-	-	-	-	-	MBÖ/ Deney x=103.08±4.71; Kontrol x=93.80±10.67	Postpartum dönemde yoga uygulaması maternal bağlanmayı artırmıştır (p<0.05).
Kıyak (2019), (n=50; Deney, 25, Kontrol 25)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	MBÖ/ Deney x=102.36±2.13; Kontrol x=102.52±2.85	Deney grubu ile kontrol grubu arasında maternal bağlanma puanı yönünden fark olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).
Acar Bektaş (2019), (n=140; Deney 77, Kontrol 63)	%50.7 >27 yaş	%52.1 lise ve üzeri	-	-	-	%74.3	VD %62.9; SD %37.1	-	-	MBÖ/ Deney VD x=101.25±3.15, SD x=99.93±3.39; Kontrol VD x=98.91±6.05, SD x=100.33±3.77	Deney ve kontrol grubu arasında MBÖ puanları açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0.05).
Kadiroğlu (2018), (n=63; Deney 30, Kontrol 33)	x=28.65±6.68	%58.7 ilkokul	-	%47.6 ortaokul-lise	-	-	VD %50.8; SD %49.2	-	-	MBÖ/ Deney Ön test x=90.90±10.67, Son test x=98.90±9.60; Kontrol Ön test x=91.96±7.94, Son test x=95.33±6.11	Annelere verilen bebek bakımı eğitimi sonucunda deney ve kontrol grubunda maternal bağlanma düzeyleri yükselmiştir (p<0.05).
Albayrak (2018), (n=128; Deney 64, Kontrol 64)	x=30.16±5.13	%35.9 lise	x=31.38±4.80	%35.5 lise	%54.1 1 çocuk	%89.3	VD %15.2; SD %88.8	-	-	MBÖ/ Deney x=102.86±1.80; Kontrol x=99.5±4.77	Aile merkezli bakım modeli hemşirelik girişimleri ile preterm bebeğin, annelerinde maternal bağlanmanın yükseldiği saptanmıştır (p<0.05).
Can (2018), (n=90; Şefkatli dokunma 30, Nazik dokunma 30, Kontrol 30)	x=29.07±6.39	%36.7 ilköğretim ve altı	x=32.23±6.52	%48.9 lise ve üzeri	x=1.92±1.22	%83.3	VD %25.6; SD %74.4	-	-	MBÖ/ Dokunma öncesi x=78.67±10.42; Dokunma sonrası 5. Gün x=91.96±9.62; Dokunma sonrası 30. Gün x=100.50±4.41	Annelerin bebeklerine uyguladığı terapötik dokunma yöntemlerinin anne bebek bağlanmasını artırdığı saptanmıştır (p<0.05).
Uluman (2018), (n=181; Preterm 89, Term bebek annesi 92)	Preterm x=31.67±5.07; Term x=29.15±5.06	Preterm %36.0 lisans ve üzeri; Term	-	-	-	Preterm %79.8; Term %85.9	Preterm VD %21.3, SD %78.7; Term	-	-	MBÖ/ Preterm x=99.95; Term x=89.11	Preterm bebek annelerin bağlanmalarının term bebek annelerinden farklı olmadığı bulunmuştur (p>0.05). Bebeğin doğum

		%44.6 ortaöğretim						VD %35.9, SD %64.1				tartısının ve emzirme durumu ile MBÖ puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır (p<0.05).	
Mızrak (2017), (n=500; Primipar 250, Multipar 250)	Primipar x=24.89±4.17; Multipar x=29.62±4.81	Primipar %43.6 lise; Multipar %40.0 lise	-	-	-		Primipar %94.8; Multipar %86.4	Primipar VD %67.2, SD %32.8; Multipar VD %51.2, SD %48.8			Primipar %50.0 ilk 30 dk; Multipar %53.2 ilk 30 dk	MBÖ/ -	Multipar annelerin otonom motivasyonları ile maternal bağlanma durumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır (p<0.05).
Uçan (2016), (n=120; Anne 60, Baba 60)	Deney %66.7 19-26 yaş; Kontrol %53.3 19-26 yaş	Deney %33.3 ortaokul; Kontrol %33.3 ortaokul	Deney %65.0 27-34 yaş; Kontrol %58.3 27-34 yaş	Deney %33.3 lise; Kontrol %36.7 lise	-		Deney %100; Kontrol %100	Deney VD %28.3, SD %71.7; Kontrol VD %28.3, SD %71.7				MBÖ/ Deney x=101.6±2.2; Kontrol x=91.2±6.8 PBÖ/ Deney x=83.6±4.0; Kontrol x=71.2±3.6	Ebeveynlere verilen eğitim anne-bebek ve baba-bebek bağlanma ölçeği puanları yüksek bulunmuştur. Ebeveynlere verilen eğitim ebeveyn-bebek bağlanmasını olumlu etkilemiştir (p<0.05).
Körükçü (2015), (n=60; Deney 30, Kontrol 30)	Deney x=22.0±0.39; Kontrol x=21.5±0.32	Deney %60.0 lise; Kontrol %50.0 lise	-	-	-		Deney %90.0; Kontrol %83.3	-				MBÖ/ Deney x=78.86±4.30; Kontrol x=71.33±2.35	Preterm erken membran rüptürü olan gebelerde Meleis'in Geçiş Teorisi'ne göre yapılandırılan farkındalık programına katılan annelerin bebeğe bağlanma düzeylerinin postpartum birinci ayda daha fazla olduğu, ancak deney ve kontrol grupları arası fark anlamlı değildir (p>0.05).
Çağlayan (2015), (n=84; Deney 42, Kontrol 42)	Deney x=26.09±4.28; Kontrol x=25.73±4.72	Deney %64.3 ilköğretim; Kontrol %50.0 lise ve üzeri	Deney x=29.69±4.95; Kontrol x=28.11±5.16	Deney %57.1 lise ve üzeri; %78.6 lise ve üzeri	-		-	Deney SD %100; Kontrol SD %100				MBÖ/ Deney Uygulama öncesi x=78.07±12.77, Uygulama sonrası x=103.36±2.29; Kontrol İlk görüşme x=78.64±8.97, İkinci görüşme x=84.33±8.02	Annelerin bebeklerine uyguladığı şefkatli dokunma yönteminin anne-bebek bağlanmasını artırdığı belirlenmiştir (p<0.05).

TARTIŞMA

Lisansüstü tezlerde, bağlanma düzeyleri ve bağlanma ile ilişkili faktörlerin incelenmiş olduğu ve deneysel çalışmalar ile yapılan uygulamaların bağlanma üzerine etkisinin ortaya konmaya çalışıldığı görülmüştür. Yapılan tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında ebeveyn-bebek bağlanmasına yönelik çalışmaların yıllara göre arttığı görülmektedir.

Kanguru bakımının maternal bağlanma üzerine etkisinin incelendiği çalışmalarda, bakımın maternal bağlanma üzerinde olumlu etkisi olduğu belirtilmiştir ($p<0.05$) (Herek, 2018; Çoktay, 2018; Yavuzaslan, 2019). Kanguru bakımı alan annelerin bebeklerinin sağlık durumları konusunda daha erken sorumluluk hissetmeye başladıkları; annelik rolüne adaptasyonlarının ve yeterlilik duygusunun arttığı, bebeklerine bağlanmalarının güçlendiği ve bebeklerinin ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı oldukları bildirilmektedir (Eras, Atay, Şakrucu, Bingöler ve Dilmen, 2013). Çalışmaların desteklediği kanguru bakımını öncelikle hemşire ve ebelerin yaygın olarak uygulaması, anne ve babaların da uygulamaları için eğitilmeleri ve desteklenmelerinin çok önemli olduğu görülmektedir.

Adölesan annelerin araştırmaya alındığı çalışmalarda adölesanlarda maternal bağlanmanın azaldığı saptanmıştır ($p<0.05$) (Çınaklı, 2016; Arga, 2019). Gebelikte de adölesanlık gibi fiziksel, psikolojik ve sosyal değişikliklerin olduğu önemli bir dönemdir. Bundan dolayı gebe olan tüm adölesanlar tıbbi olarak yüksek riskli grup olarak ele alınmaktadırlar. Adölesan annelerin henüz kendi biyolojik ve psikolojik olgunluklarına ulaşmamış olmaları sebebiyle bebeklerine karşı sözlü iletişim yöntemlerini kullanmada ve daha hassas davranışlar göstermede olgun yaştaki annelere göre daha yetersiz oldukları ve daha fazla sorun yaşadıkları belirtilmektedir (Arga, 2019). Yetişkin annelerle adölesanların annelik rolüne uyum becerileri karşılaştırıldığında, adölesanlarda maternal bağlanmanın çok daha güvensiz bir şekilde olduğu görülmektedir (Crugnola, Ierardi, Gazzotti ve Albizzati, 2014).

Doğum şekli ile maternal bağlanma arasındaki ilişkinin incelendiği tez çalışmalarında doğum şeklinin maternal bağlanma ile ilişkisi olmadığı belirtilmiştir ($p>0.05$) (Keskin, 2018; Çapuk, 2018; Çelebi, 2019; Çetin Avcı, 2019). Aksi yönde bir çalışmada vajinal doğum yapan kadınlarda MBÖ puan ortalaması yüksek bulunurken ($p<0.05$) (Belkız, 2017), başka bir çalışmada sezaryen olanlarda MBÖ puan ortalaması yüksek bulunmuştur ($p<0.05$) (Yörük, 2019). Doğum şekli ile maternal bağlanma arasındaki ilişkiye yönelik çalışma sonuçları çelişkilidir. Farklılıkların nedeni; örneklem sayılarının farklılığı, doğum sonu örnekleme alınma dönemi farklılıkları, verilerin toplandığı bölgesel/kültürel farklılıklar, vajinal doğum sürecinin

uzun olması, sezaryen doğum yapanlarda geleneksel düşünce olarak ağır bir ameliyat olduğu düşünüldüğünden sosyal desteğin daha fazla olması gibi nedenlerle olabileceği düşünülmüştür.

Emzirme ve emzirme niyetinin bağlanma sürecini olumlu yönde etkileyen en önemli faktörlerden biri olduğu belirtilmektedir. Anne bebek arasında gerçekleşen ten tene temas, hem bağlanmaya hem de emzirme sürecine yardımcı olmaktadır (Scharfe, 2012). Çalışmalar incelendiğinde bebeğini emzirmeyen (Eren Balcı, 2018; Uluman, 2018) ve emzirme sorunu olan annelerde (Çetin Avcı, 2019; Oruç, 2018) MBÖ puan ortalamalarının istatistiksel anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Ayrıca emzirme öz-yeterliliklerinin arttıkça MBÖ puan ortalamalarının arttığı bildirilmiştir ($p<0.05$) (Güler, 2018). Ebe/hemşireler tarafından kadınlara, gebelik ve doğum sonu sürecinde anne sütünün faydaları, emzirmenin önemi, anne sütünü arttırma ve emzirme yöntemleri ile ilgili eğitim verilmesi ve anne bebek bağlanmasını sağlamak için de kadınların desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Anne ve bebek açısından çeşitli nedenlerle anne sütü verilememesi gerektiğinde ise anne bebek bağlanmasını artırmak amacıyla bağlanmayı etkileyen faktörler dikkate alınarak anneler desteklenmelidir.

Doğum korkusu; postpartum dönemde ebeveynlik rolüne adaptasyonu ve anne-bebek bağlanmasını geciktirebilmektedir. Korku ve stres oksitosin hormonunun baskılanmasına neden olarak vajinal doğum sürecinin uzamasına, annede ve bebekte yorgunluğa, süt salgılama refleksinde bozulmaya dolayısıyla süt sentezi ve miktarında düşüğe bağlı olarak laktasyonun geç başlamasına, emzirme sıklığında, emme isteğinde ve anne ile bebek arasındaki bağda azalmaya yol açmaktadır (Tatarlar ve Aluş Tokat, 2016). Tez çalışma sonuçları da literatür ile paralellik göstermektedir. Yapılan çalışmalarda doğum korkusu arttıkça maternal bağlanma düzeyinin azaldığı bildirilmiştir ($p<0.05$) (Alaçam, 2019; Karabulut, 2019). Kadınlara gebelik döneminde doğumla ilgili korkularını açıklamalarına fırsat vermek, verilecek eğitimlerde doğum yöntemleri, doğumhane uygulamaları konularına yer vermek gerektiği düşünülmektedir. Travay sırasında kanıta dayalı uygulamalar yaparak doğum sürecinin aktif yönetilmesi korkularının azalmasında etkili olabilir.

Çoğunlukla maternal bağlanma ile ilgili çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Baba ve çocuk arasındaki bağın ilerleyen dönemlerde çocuk üzerinde başarı, sosyalleşme ve duygusal gelişim yönünden önemli olduğu belirtilmektedir (Türemen, 2019). Bu nedenle paternal bağlanma üzerine çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. Paternal bağlanma ile ilgili yapılan tezlere bakıldığında paternal depresyonun, paternal bağlanmayı olumsuz etkilediği (Işık, 2019), babanın sosyal statüsü, çalışma durumu, evlilik ile ilgili faktörler ve

çocuk sayısının paternal bağlanmayı etkilediği saptanmıştır ($p<0.05$) (Kılan, 2019). Gebelikte ve sonrasında kontrol, bakım ve takip süreçlerine, eğitimlere babaların da katılımının sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Çocuğu olacak çiftlere ailelerin de destek vermesi sürecin daha rahat atlamasını sağlayabilir.

Son olarak çalışma sonuçları incelendiğinde maternal bağlanmayı obstetrik öykü, anne ve babanın sosyo-demografik özellikleri, aile ve eş ile ilişki, sosyal destek faktörlerinin etkilediği bulunmuştur ($p<0.05$) (Tablo 2, Tablo 3).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma sonucunda anne bebek bağlanmasını, obstetrik öykü, anne ve babanın sosyodemografik özellikleri, aile ve eş ile ilişki, sosyal destek, eğitim alma (doğum süreci, emzirme, bebek bakımı hakkında), kanguru bakımı, aile merkezli bakım, postpartum dönemde yoga uygulaması, ten tene temas ve terapötik-şefkatli dokunma faktörlerinin etkilediği görülmüştür. Baba bebek bağlanmasını ise evlilik uyumu, evlilik süresi, evlilik yaşı, sosyoekonomik durum, ilk bebeğin olması ve depresyon riski varlığı faktörlerinin etkilediği bulunmuştur. Doğumdan sonraki ilk günlerde ebeveyn bebek bağlanmasının bebeğin gelecekteki yaşamını etkilediği belirtilmektedir. Bu nedenle ebeveyn bebek bağlanması ile ilişkili ve bağlanmayı etkileyen faktörleri belirlemek, bağlanmayı arttırmak için uygun müdahalede bulunmak önem arz etmektedir. Bağlanmayı anne ve baba ile ilgili birçok faktörün etkilediği görülmektedir. Deneysel çalışmalarda çeşitli uygulamaların bağlanma üzerine etkisini belirlemek amacıyla müdahaleler uygulanmıştır. Hemşire ve ebelerin ebeveyn bebek bağlanmasını yakından takip ederek, normalden sapma olduğunda bağlanma ile ilişkili ve etkileyen faktörleri dikkate alarak buna uygun müdahalede bulunmaları önerilmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: Çalışma için finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Acar Bektaş, H. (2019). Gebelikte Plissit Modeline Temelli NLP Tekniklerinin Kullanımının Doğum Korkusuna Etkisi. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Akça, S. P. (2019). Maternal Bağlanmanın Bebek Sağlığı Üzerine Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akşit, E. (2018). Postpartum Dönemdeki Annelerin Ruhsal Durumlarının Anne Bebek Bağlanmasına Etkisinin İncelenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Okan Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akyüz, Y. (2017). Doğum Yapan Kadınların Maternal Bağlanma ve Emzirme Öz-Yeterliliği İlişkisi. (Yüksek lisans Tezi). Okan Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alaçam, E. (2019). Doğum Korkusunun Postnatal Bağlanma ile İlişkisi ve Etkileyen Faktörler. (Yüksek lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- Albayrak, S. (2018). Aile Merkezli Bakım Modeline Temellendirilmiş Hemşirelik Girişimlerinin Preterm Bebek ve Aile Üzerine Etkisi. (Doktora tezi). Koç Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arga, Z. (2019). Adölesan Olan ve Olmayan Annelerde Maternal Bağlanma, Emzirme Öz Yeterlilik ve Yetersiz Süt Algısının Karşılaştırılması. (Yüksek lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aydemir Karakulak, H. ve Alparlan, Ö. (2016). Anne-Bebek Bağlanma Ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması: Aydın örneği, *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6, 188-199.
- Belkız, L. İ. (2017). Doğum Şeklinin Anne Bebek Bağlı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Haliç Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Boybay Koyuncu, S. (2019). Postpartum Primipar Annelerde Yoganın Emzirme Yeterlilik Ve Maternal Bağlanma Üzerine Etkisi. (Doktora tezi). İnönü Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Caldera, Y, M. (2004). Paternal involvement and infant-father attachment: A Q-Set study, *Fathering*, 2, 191-210.
- Can, S. (2018). Preterm Bebeği Olan Annelere Verilen Terapötik Dokunma Eğitiminin Annelerin Bağlanma Düzeyi ve Bebeğin Yanıtlarına Etkisi. (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Crugnola, C, R., Ierardi, E., Gazzotti, S., Albizzati, A. (2014). Motherhood in adolescent mothers: Maternal attachment, mother–infant styles of interaction and emotion regulation at three months, *Infant Behavior & Development*, 37, 44-56. doi: 10.1016/j.infbeh.2013.12.011.
- Çağlayan, N. (2015). Preterm Yenidoğanlara Anneleri Tarafından Uygulanan Şefkatli Dokunmanın Anne ve Bebek Sağlığına Etkileri. (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çalışkan, E. (2019). Doğuma Hazırlık Eğitiminin Perinatal Anksiyete Düzeyi, Doğum Korkusu Ve Bağlanmaya Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çapuk, H. (2018). 1-8 Aylık Bebeği Olan Annelerin Emzirme ve Doğum Şeklinin Maternal Bağlanmaya Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Çelebi, E. Z. (2019). Doğum Şeklinin Annelerin Bebeklerini Algılama, Bağlanma ve Ebeveynlik Davranışı Üzerine Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin Avcı, S. (2019). Doğum Şeklinin Ebeveynlik Davranışı, Yenidoğanı Algılama ve Maternal Bağlanma Üzerine Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Çınaklı, Ş. (2016). Adölesan Olan ve Olmayan Annelerde Çocukluk Çağı Travmaları, Depresyon ve Maternal Bağlanma. (Yüksek lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Çoktay, Z. (2018). Annelerin Term Bebeklerine Verilen Erken Kanguru Bakımının Maternal-Fetal Bağlanmaya Etkisinin Belirlenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- Dalgalar, Ö. (2018). Postpartum Dönemdeki Annelerin Eşleri ve Bebeği İle Olan Bağlanma Düzeyi Arasındaki İlişki. (Yüksek lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Dikmen, R. (2019). Doğum Sonu Yaşam Kalitesinin Maternal Bağlanmaya Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yozgat.
- Dinç, T. (2018). Umbilikal Kordu Kesme Zamanının Bebekteki Beta-Endorfin Seviyesine ve Anne-Bebek Bağlanmasına Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Eras, Z., Atay, G., Şakrucu, E.D., Bingöler, E.B., Dilmel, U. (2013). Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde gelişimsel destek, *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 47, 97-103. doi: 10.5350/SEMB2013470301.
- Eren Balcı, M. (2018). Prematüre Bebeği Yenidoğan Yoğun Bakımda Yatan Annelerde Anne Bebek Bağlanması ve İlişkili Faktörler. (Yüksek lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Genç Rollas, B. (2019). Gebeliğin Üçüncü Trimestrinde Olan Annelere Verilen Web Tabanlı Bebek Bakım Eğitiminin Doğum Sonrası Anne-Bebek Bağlanma Düzeylerine Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Güleç, D. ve Kavlak, O. (2013). Baba-Bebek Bağlanma Ölçeğinin Türk toplumunda geçerlilik güvenilirliğinin incelenmesi, *International Journal of Human Sciences*, 10, 170-181.
- Güler, N. (2018). Emzirme Başarısı ve Öz Yeterliliği ile Maternal Bağlanma Arasındaki İlişkisi. (Yüksek lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Herek, B. (2018). Yenidoğan Yoğun Bakımda Kanguru Bakımı Uygulanan Prematür Bebek Annelerinde Maternal Bağlanma ve Postpartum Depresyon. (Yüksek lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Işık, S. (2019). Paternal Depresyonun Erken Bebeklik Döneminde Baba-Bebek Bağlanmasına Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İşcan, G. (2017). Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Yatan Preterm Bebeklerin Annelerinin Bebeklerine Bağlanmasını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kadiroğlu, T. (2018). Preterm Yenidoğan Annelerinde Bebek Bakımı Eğitiminin Maternal Bağlanma ve Annelik Özyeterliliğine Etkisi. (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karabulut, Ç. (2019). Doğum Eyleminin 4. Evresindeki Doğum Korkusunun Anne Bebek Bağlanmasına ve Emzirme Tutumuna Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Kavlak, O. ve Şirin, A. (2009). Maternal Bağlanma Ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması, *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6, 188-202.

- Keskin, F. (2018). Doğum Şekli ve Maternal Bağlanmaya Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. (Yüksek lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kılan, S. (2019). Baba-Bebek Bağlanması ve Etkileyen Faktörler; Manisa Örneği. (Yüksek lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Kıyak, S. (2019). Gebelere Verilen Sanat İçerikli Antenatal Müdahalelerin Postpartum Dönem Genel Ruh Sağlığı ve Anne Bebek Bağlanma Düzeyine Etkisi. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kızrak, S. B. (2019). Doğum Sonu Dönemde Verilen Ebelik Bakımının Maternal Bağlanma ve Posttravmatik Gelişime Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Koçyiğit, N. (2018). Prematüre Bebeği Olan Annelerin Maternal Bağlanma Düzeylerinin Belirlenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Körükçü, Ö. (2015). Preterm Erken Membran Ruptürü Olan Gebelerde Meleis'in Geçiş Teorisine Göre Yapılandırılmış Farkındalık Programının Anneliğe Geçiş Sürecine Etkisi. (Doktora tezi). Akdeniz Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Mızrak, B. (2017). Emzirme Motivasyonu Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Emzirme Motivasyonunu Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. (Doktora tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Oruç, M. (2018). Doğum Sonu Dönemde Kadınların Annelik Fonksiyonu İle Maternal Bağlanma İlişkisinin İncelenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Özden, S. (2019). Maternal Bağlanma ve Anne Bebek Etkileşimini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Peker, N. (2015). Prematüre Yenidoğanlarda Kanguru Bakımının Bebeğin Büyümesi Ve Anne-Bebek İlişkisine Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Scharfe, E. (2012). Maternal attachment representations and initiation and duration of breastfeeding, *Journal of Human Lactation*, 28, 218-225. doi: 10.1177/0890334411429111.
- Tatarlar, A. ve Aluş Tokat, M. (2016). Vajinal doğum sırasında yaşanan korkunun laktasyona, emme davranışlarına ve ilk emzirme sonuçlarına etkisi, *TAF Prev Med Bull.*, 5, 83-91. doi: 10.5455/pmb.1-1435819087.
- Türemen, M. (2019). Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Bebeği Yatan Babalarda Ten Tene Temasın Baba-Bebek Bağlanması ve Evlilik Uyumuna Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Uçakcı Asaloğlu, C. (2017). Yeni Doğan Yoğun Bakımda Bebeği Yatan Ebeveynlerin Sosyal Destek Algıları ve Ebeveyn Bebek Bağlanma Durumları. (Yüksek lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçan, S. (2016). Ebeveynlere Verilen Emzirme Eğitiminin Emzirme Sürecine, Kültürel Davranışlara ve Ebeveyn-Bebek Bağlanmasına Etkisi. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Uluman, Ö. (2018). Preterm Bebek Annelerinin Bebeklerine Bağlanma Durumları ve İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi. (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzaslan, R. (2019). Prematüre Bebeklere Uygulanan Kanguru Bakımı ile Anne Bebek Bağlanması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Harran Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.

Yörük, B. (2019). Sezaryen ve Vajinal Doğum Yapmış Annelerin Bebeklerine Bağlanma Durumunun Belirlenmesi. (Yüksek lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Yücesoy, H. (2017). Premenstrüel Sendromun Doğum Sonrası Depresyon ve Anne-Bebek Bağlanmasına Etkisi. (Yüksek lisans Tezi). Ordu Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ordu.